

Id-Devozzjoni lejn il-Madonna tal-Karmnu fil-Parroċċi Maltin (1600 - 1800)

Il-pittura tal-Madonna ġewwa l-ghar tal-Mellieħa, sa minn legġenda qadima ħafna, hija attribwita lil San Luqa. Għandna noblsru li d-devozzjoni lejn il-Madonna kibret u tkattret maż-żminijiet.

B'danakollu huwa mahsub li mal-miġja ta' l-Għarab u matul id-dominazzjoni tagħhom (870-1090) dan il-kult naqas sewwa. Intilfu dawk il-kappelli li kienu ježistu bejn il-perijodu ta' l-ewwel żminijiet ta' l-Insara u Malta medjovali. Meta l-Għarab tkeċċew, il-ġamar li kien fadal fi qlub il-Maltin reġa' qabad sewwa, minħabba li l-Imqaddsa Vergni Marija dejjem kellha post importanti fit-tradizzjonijiet insara Maltin.

Il-Madonna ma kenix biss tipologija ohra taħt forma ta' omm jew kult tal-fertilità taż-żminijiet preistorici. L-isem ta' Marija wasslilhom tifsira ohra li tgħaqqadhom ma' Alla nnifsu.

L-arti Marjana f'Malta turi biċ-ċar dawn il-kuncetti ta' lanqas sa l-ahħar tal-bidu tas-seklu 15, meta l-misteru ta' l-Annunzjata u l-Krucifissjoni kienu jixxu flimkien.

Id-devozzjoni tant kibret li d-devoti tal-Madonna bnew kappelli, knejjes u pingew lill-Madonna taħt titli differenti, kollha bl-ghan li jkabbru d-devozzjoni Marjana.

Il-wasla tal-Patrijiet ta' l-Ordni tal-Karmelu f'Malta wara l-1418 mill-kunvent tagħhom 'il barra mis-swar ta' l-Imdina dahħlu d-devozzjoni lejn il-patruna tagħhom, dik tal-Madonna tal-Karmnu.

Fl-1570 il-Patrijiet Karmelitani dahlu wkoll fil-belt il-ġidida ta' Valletta, minfejn fl-1611 waqqfu kunvent iehor fil-Birgu. F'anqas minn 50 sena, jiġifieri fl-1659, il-komunità tar-Rabat mill-kampanja sabet ruħha fl-Imdina fejn bnew knisja mdawra b'ambjent decenti. Fit-30 ta' April 1664, il-Vigarju Kapitulari l-Kan. D. Attard, awtorizza l-fundazzjoni ta' l-ewwel konfraternità tal-Madonna tal-Karmnu fil-knisja ta' dan il-kunvent.

Sadanittant, fl-1625 waslu f'Malta l-Karmelitani Skalzi, magħrufin iktar fostna bhala *Karmelitani Tereżjani* jew sempliċiment *Tereżjani*. Bl-ghajnuna ta' l-Isqof Baldassare Cagliares sabu ruħhom f'Bormla, fejn żviluppaw wieħed mill-kolleġġi internazzjonali tagħhom, bl-iskop li jkunu jistgħu jippreparaw il-membri tagħhom qabel ma jmorru missjunarji fil-Lvant Qarib.

Dawn iż-żewġ familji reliġjużi Karmelitani hadmu bis-shiħ biex idahħlu d-devozzjoni lejn il-Madonna tal-Karmnu. Iċ-ċelebrazzjoni tal-festa tagħha fis-16 ta' Lulju għiet approvata mill-Papa Sistu V fl-1587.

L-ewwel knisja li nafu biha li nbniet ad unur tal-Madonna tal-Karmnu hija dik tal-Fawwara fl-1616, in-naħa tas-Siggiewi. Ma naqsux li jiġu dedikati lill-Madonna tal-Karmnu ghadd ta' altari f'diversi parroċċi. Wieħed mill-ewlenin kien dak fil-parroċċa taż-Żurrieq fl-1630.

F'Birkirkara fl-1646 kif ukoll fis-Siggiewi fl-1658 żewġ altari dedikati lil xi titular iehor tbiddlu f'dak lill-Madonna tal-Karmnu.

Id-devozzjoni dahlet fil-pitturi ġewwa n-Naxxar fl-1634, minħabba li fl-altar ta' Santa Katerina fil-parti ta' fuq iddaħħlet ukoll il-figura tal-Madonna tal-Karmnu, waqt li madwar l-1668 f'Hal Ghargħur twaqqaf ukoll altar dedikat lill-Madonna tal-Karmnu. B'dan il-mod, sa l-ahħar tas-seklu 17, kien hawn żewġ knejjes u ghadd ta' altari ddedikati lill-Madonna tal-Karmnu. Fis-seklu 18 id-devozzjoni kibret bis-shiħ u dan narawh mill-ghadd ta' statwi, konfraternitajiet u membri Terzjarji Tereżjani nisa, kif ukoll festi ad unur tal-Madonna tal-Karmnu.

Fil-knisja tal-Fawwara

IL-KNISJA TAS-SIĞġIEWI

Madwar l-1616 ibniet din il-knisja minn Girolama Ciantar, mart Martino Vella, gewwa ġnien magħruf bħala *Ġebel Ciantar*. L-amministrazzjoni ta' din il-knisja għaddiet lill-Konfraternitā tal-Madonna tal-Karitā tal-Belt, l-eredi tal-fundatriċi, li bnew mill-ġdid din il-knisja fis-snin ħamsin tas-seklu 18.

IL-KNISJA TAL-BIRGU

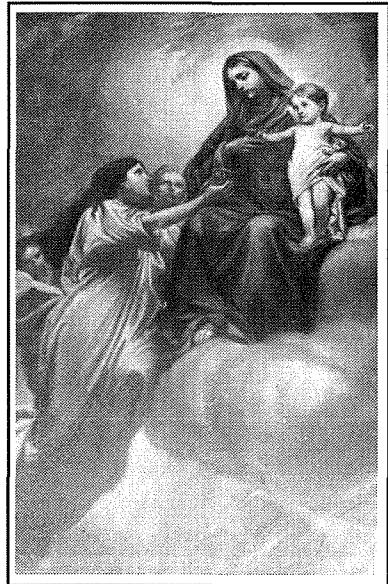
Il-Patrijet Karmelitani, mitluba mill-membri Terzjarji tagħhom u mgħejjuna minn membri ta' l-ekwipaggi tax-xwieni ta' l-Ordni ta' San Ģwann, fl-1611 bnew din il-knisja fix-xatt tal-Birgu. Il-Patrijet Karmelitani kellhom jitilqu minn hawn fl-1653 minhabba li fl-1 ta' Ottubru 1612, il-Papa Innoċenz X ippubblika Kostituzzjoni magħrufa bħala *Instauranda* li biha ngħalqu ammont konsiderevoli ta' djar żgħar religjuzi. Dik tal-Karmnu fil-Birgu kienet waħda minnhom.

Fil-11 ta' Ottubru 1653, il-Pirjol P. Dionisio Maldonato taha lill-Isqof Balaguer. Din il-knisja nghatat lill-Kongregazzjoni ta' l-Oratorjani ta' San Filippu Neri. Fl-1671 dawn digħi kien qed jagħmlu xogħol ta' restawr fuq il-post. Din il-knisja kienet miżmura b'għożza kbira mill-membri ta' l-Ordni ta' San Ģwann u minn dawk li kienet jaħdmu fuq ix-xwieni ta' l-Ordni, li kienet jagħmlu servizzi religjużi varji fiha.

ALTARI U FESTI FIL-KNEJJES PARROKKJALI

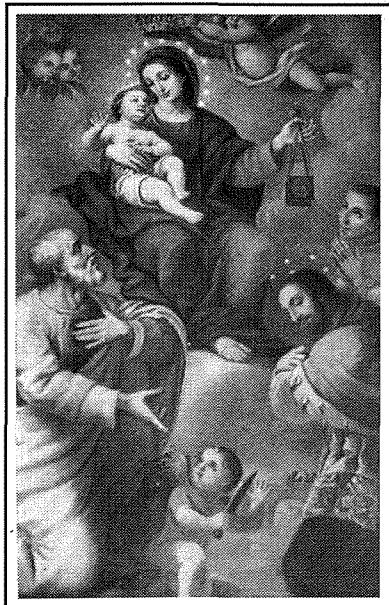
H'ATTARD: Il-Kanonku Carlo Cirino minn Katanja u li kien joqghod H'Attard kien il-fundatur ta' l-altar tal-Madonna tal-Karmnu fil-knisja parrokkjali fl-1723.

HAL BALZAN: Fl-1796 l-Isqof Labini accetta l-kuntratt tal-fundazzjoni tal-festa tal-Madonna tal-Karmnu fil-parroċċa ta' Hal Balzan. Id-donatur kien Giuseppe Grima.

Fil-knisja ta'
Hal Balzan

BIRKIRKARA: Bejn l-1646 u l-1679, altar fil-parroċċa l-qadima li qabel kien dedikat lill-Kunċizzjoni, huwa deskrift bħala altar tal-Madonna tal-Karmnu. Ftit taż-żmien qabel l-1709 Terzjarji Karmelitani għamlu ridekorazzjoni flimkien ma' pittura bix-xbieha tal-Madonna tal-Karmnu, San Xmun Stock, San Frangisk ta' Assisi u Sant'Agata. Meta kienet qiegħda tinbena l-knisja parrokkjali ta' Sant'Elena, huma offrew ukoll li jħall-su l-ispejjeż biex jinbena altar f'kappella fil-ġenb ghall-qima tal-patruna tagħhom.

Fil-knisja ta' H'Attard

IL-GUDJA: Il-festa tal-Madonna tal-Karmnu kienet thalliet f'benefikat imħolli minn Francesco Dalli fl-1713. Mill-1723 kien hemm ukoll altar bil-pittura tal-Madonna tal-Karmnu flimkien ma' San Mikael u l-Anġlu Kustodju.

HAL GHARGHUR: Dan l-altar fil-knisja parrokkjali twaqqaf xi snin qabel l-1668 minn Domenico Grech, waqt li Angelo Grech fl-1675 halla l-flus biex issir il-festa.

Fil-Kolleġġjata ta' B'Kara

HAL GHAXAQ: Din id-devozzjoni kienet digà dàhlet fil-parroċċa l-qadima fl-1723.

L-ISLA: Fit-2 ta' Novembru 1722 twaqqfet il-konfraternità f'gieħ il-Madonna tal-Karmnu. Aktar tard, il-festa tal-Madonna tal-Karmnu dàhlet ukoll fil-knisja parrokkjali. Don Pietro Bianchi qiegħed il-pittura tagħha fuq l-altar ta' Santu Rokku u sal-1781 ipprovda l-mezzi biex tiġi celebrata l-festa fuq l-istess altar.

HAL LIJA: Fl-1723 l-altar ta' San Ĝużepp fil-knisja parrokkjali gie dedikat lill-Madonna tal-Karmnu. Flaminio Galea għamel tajjeb għal dak li kien meħtieg għal din il-modifikazzjoni.

HAL LUQA: Fil-pjazza princiċiali ta' Hal Luqa kienet issir festa popolari, minkejja li ma kienx hemm altar dedikat lill-Madonna tal-Karmnu. Fl-1737 kellha titqiegħed pittura tal-Madonna tal-Karmnu fuq l-altar ta' San Duminku u fl-1768 thalla benefikat għall-festa tagħha. Fl-1848 inbniet knisja ġidida f'unurha.

IL-MOSTA: Carmela Falzon halliet benefikat għac-ċelebrazzjoni tal-festa tal-Madonna tal-Karmnu fil-knisja parrokkjali. Dan il-benefikat gie aċċettat formalment fl-1790.

L-IMQABBA: Il-Madonna tal-Karmnu ġiet magħduda fil-pittura ta' l-altar fil-knisja ta' Santa Katerina mill-1723.

IN-NAXXAR: Fl-1634 il-pittura ta' fuq l-altar ta' Santa Katerina fil-parroċċa, fuq in-naħa ta' fuq, kellha pittura tal-Madonna tal-Karmnu. Fis-7 ta' Marzu 1798, l-Isqof Labini hareġ digriet li aċċetta l-benefikat tal-festa tagħha ta' l-istess altar, imholli minn Euphemia Xeberras.

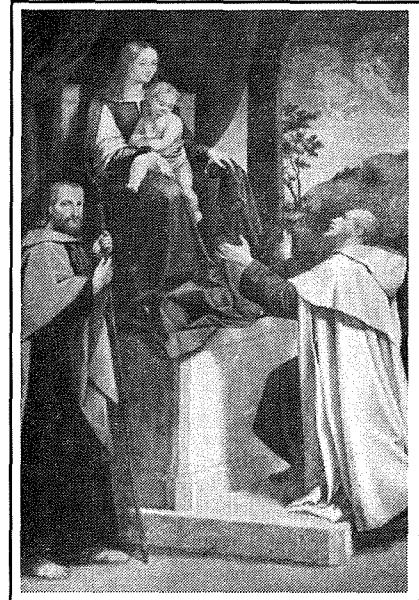
HAL QORMI: L-Isqof Cocco Palmieri f'reskritt tas-7 ta' Lulju 1708 awtorizza lil Giuseppa u Caterina Bonnici li jkollhom altar fil-parroċċa ta' San Ġorġ dedikat lill-Madonna tal-Karmnu. Dan l-altar ha post dak ta' San Mattew, waqt li nżamm sotto-kwadru ta' dan il-qaddis fuq l-istess altar.

IL-QRENDI: Fis-7 ta' April 1737 Maria Formosa stabbiliet festa tal-Madonna tal-Karmnu fil-knisja parrokkjali biex tiġi cċelebrata fuq l-altar ta' l-Erwieħ tal-Purgatorju. Fl-1759 saret pittura ġidida li turi l-Madonna flimkien ma' San Xmun Stock u Santa Tereża, u taht jidhru l-erwieħ fil-purgatorju.

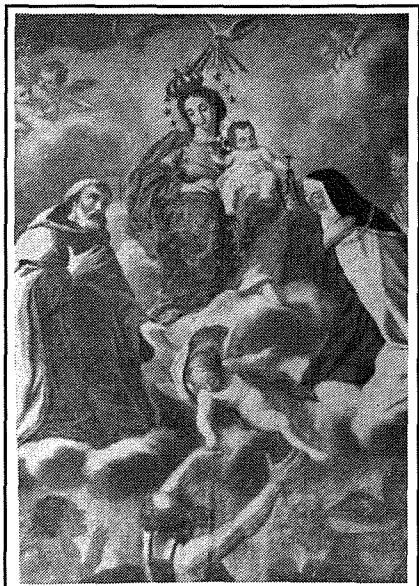
IS-SIĞġIEWI: Fis-6 ta' Novembru 1658 Marietta, armla ta' Castaldo Bonello, u bintha Caterinuzza, ġew awtorizzati biex jiddedikaw mill-ġdid altar li digà kien ježisti fil-parroċċa l-qadima. Pittura dedikata lil Santa Ċecilja fil-parroċċa l-qadima kellha thalli postha ghall-pittura tal-Madonna tal-Karmnu. Dan l-altar kien maž-żmien trasferit ukoll għall-parroċċa l-ġidida. Fis-7 ta' Settembru 1745 twaqqfet konfraternità ad unur tagħha.

HAL TARXIEN: Giovanni Farrugia, fl-1719, hallas l-ispejjeż tal-pittura ta' l-altar dedikat lill-Verġni Marija tal-Karmnu, meta l-kappelluni tal-knisja parrokkjali nghataw għamlu eleptika u ddaħħal altar ġidid dedikat lill-Verġni Marija tal-Karmnu u l-Erwieħ tal-Purgatorju.

HAŻ-ŻABBAR: Fl-1759 il-Madonna tal-Karmnu hadet post San Nikola fl-altar mal-ġenb fil-knisja parrokkjali. Matul dik is-sena, jingħad ukoll li l-konfraternità tal-Karmnu għamlet tajjeb għaċ-ċelebrazzjoni tal-festa tagħha fuq dan l-altar.

Fil-knisja ta' Hal Lija

Fil-knisja tal-Qrendi

HAŻ-ŻEBBUĞ: Fi żmien madwar l-1708 tqiegħdet pittura fuq l-altar ta' Santu Rokku fil-knisja parrokkjali li turi l-Madonna tal-Karmnu ma' dan il-qaddis u ma' Sant' Antnin ta' Padova.

IŻ-ŻEJTUN: Meta kienet qiegħda tinbena l-knisja ġidha parrokkjali madwar l-1709, dahlet devozzjoni qawwija lejn il-Madonna tal-Karmnu. L-altar li fuqu l-Erwieħ tal-Purgatorju jiġu suffrigati kien tlesta sa dik is-sena. Marc Antonio Caruana u l-mara tiegħu Francesca, fl-1723, halley benefikat li bih setgħet issir iċ-ċelebrazzjoni tal-festa tal-Madonna tal-Karmnu. Il-pittura hija ta' Rokku Buhagiar. Pittura ohra antika u artistika tinsab fil-knijsa antika ta' Santa Katerina, magħrufa ahjar bhala ta' San Girgor.

IŻ-ŻURRIEQ: Il-fundazzjoni ta' dan l-altar hija mistħoqqa lil Antonio Zammit, li kien digħi mwaqqaf fil-knisja parrokkjali taż-Żurrieq fl-1630. Tliet snin wara, l-ahħar testament tiegħu juri l-benefikati li halla biex issir il-manutenzjoni tiegħu. Dan l-altar kien inkorporat ukoll fil-knisja l-ġidha parrokkjali. Twaqqfet konfraternitā ġidha tal-Madonna tal-Karmnu fis-snin ta' wara u l-istatut tagħha ġie approvat fit-23 ta' Marzu 1801.

Ma' dawn ta' hawn fuq nistgħu nžidu t-twaqqif u t-tmexxija ta' erba' kunventi mmexxija mill-Patrijet Karmelitani Terejżjani u tmien djar-kunventi ohra tal-Patrijet Karmelitani. Dawn ta' l-ahħar jinsabu fil-Lunzjata (Rabat), l-Imdina, il-Belt Valletta, il-Balluta, il-Fgura, Fleur de Lys u tnejn Santa Venera; minbarra l-ewwel tlieta, ilkoll ġew imwaqqfin bhala parroċċi fis-seklu 20. Il-kunventi tal-Patrijet Karmelitani Terejżjani jinsabu f'Bormla, Birkirkara, Tas-Silġ u l-parroċċa f'Ta' Xbiex. Fil-Gżira hemm ukoll parroċċa mwaqqfa fl-1921 u dedikata lill-Madonna tal-Karmnu, immexxija mill-qassassin djoċesani. Ma jonqsux il-pitturi u l-istatwi rispettivi tal-Madonna tal-Karmnu li jinsabu f'dawn il-knejjes.

Bosta huma l-knejjes imxerrdin ma' Malta u Ghawdex li fihom illum issib kwadri tal-Madonna tal-Karmnu. Minbarra dawk il-kwadri u l-istatwi li jinsabu fil-knejjes tal-Karmelitani, tal-Karmelitani Terejżjani, fil-parroċċa tal-Gżira, u fil-parroċċi kollha li ġa semmejna hawn fuq, se nagħtu lista ta' whud mill-pitturi li stajna nkunu nafu bihom.

Fil-knejjes parrokkjali nsibu wkoll pitturi tal-Madonna tal-Karmnu f'dawk tal-Hamrun, il-Marsa (tat-Trinità), Marsaxlokk, l-Imsida, ir-Rabat (San Pawl), u Tas-Sliema (Stella Maris u s-Sacro Cuor).

Insibu wkoll kwadri tal-Madonna tal-Karmnu fil-knejjes li m'hum iex parroċċi. Dawn huma tal-Fawwara, ta' San Filippu (l-Isla), tal-Karmnu (il-Birgu), ta' San Girgor (iż-Żejtun), fis-sagristija tal-parroċċa ta' Hal Balzan, l-oratorju ta' San Pawl (ir-Rabat), il-knisja tal-Ġiżwiti, ta' l-Erwieħ, u tal-Madonna ta' Liesse (dawn l-ahħar tlieta fil-Belt Valletta).

F'Għawdex ukoll ma tonqosx id-devozzjoni lejn il-Madonna tal-Karmnu. Minbarra altari dedikati lill-Vergni tal-Karmelu, jinsabu żewġ knejjes dedikati lilha u dawn jinsabu fix-Xlendi u ohra fir-Rabat (Ta' Hamet). Pitturi ohra jinsabu fil-parroċċa ta' Kerċem, fil-knisja ta' l-Għasri u fil-knisja tal-patrijet Agostinjani.

Minn hawn xterdet id-devozzjoni lejn il-Madonna tal-Karmnu u l-labtu tagħha. Huma xhieda ta' l-għeruq profondi fid-devozzjoni tal-Maltin u l-Ġħawdex lejn l-Omm u s-Sultana tal-Karmelu. Fl-istess waqt, isahħu id-devozzjoni tagħna lejn din l-Omm hanina li tibqa' tharisna bhala wliedha maħbubin.

Fil-Parroċċa ta'
Kerċem Ghawdex

George J. Vella

Tagħrif miġbur mill-ktieb, Marian Devotions In the Islands of Saint Paul (1600-1800) ta' Mons. Vincent Borg u ppubblikat minn The Historical Society, Malta 1983.